

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

БЕЗГУБЕНКО ВІКТОРІЯ ЮРІЇВНА

УДК 336.13:255

**ФІНАНСОВІ ДОМІНАНТИ ОРЕНДИ ОБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОЇ
ВЛАСНОСТІ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Тернопіль – 2010

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Тернопільському національному економічному університеті
Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Луцишин Зоряна Орестівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
професор кафедри світового господарства і міжнародних
економічних відносин

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Білик Марія Дмитрівна
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри фінансів підприємств

кандидат економічних наук, доцент
Фрадинський Олександр Анатолійович
Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів та банківської справи

Захист відбудеться «___» січня 2011 р. о _____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.03 Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46020 м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою 46020 м. Тернопіль, майдан Перемоги, 3.

Автореферат розісланий «___» грудня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

М.П.Шаварина

Підписано до друку _____
Формат 60x90 ¹/₁₆. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Облік. – видав. арк. 1,9. Умов. друк. арк. 1,9. Зам. № _____
Тираж 150 прим.

Видавництво ТНЕУ «Економічна думка»
46020 Тернопіль, вул. Львівська, 11
Тел. (0352) 47-58-72

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Становлення та розвиток держави, виконання її функцій нерозривно пов'язані з державною власністю та управлінням нею. Оренда об'єктів державної власності на різних історичних стадіях формаційного та цивілізаційного процесів використовувалася як ефективний метод управління та фіскальний інструмент наповнення бюджету країни.

Реструктуризація економічної та фінансової систем на теренах України впродовж ХХ – початку ХХІ ст. стосувалася насамперед реформування власності загалом та державної власності зокрема. Економічні реформи супроводжувались неодноразовою зміною підходів до оренди об'єктів державної власності, від повного її заперечення до визнання як найбільш ефективного методу управління.

Першочерговими завданнями оренди об'єктів державної власності в Україні є: забезпечення довготривалих систематичних, з рівномірними часовими інтервалами надходжень коштів до Державного бюджету України, використання та відтворення основних засобів державних підприємств, вирішення яких набуває особливої гостроти та актуальності, насамперед в умовах економічної та фінансової криз.

Дослідженню теоретичної концептуалізації власності присвячені праці стародавніх мислителів Арістотеля, Платона, зарубіжних учених Ж. Прудона, К.Маркса, Ж.-Ж. Руссо, А. Маршала, А. Оноре, В. Паретто, Р. Коуза, А.Алчіана, Г. Демсетца, Дж. Коммонса, сучасних російських дослідників А. Булатова, А.Теслі, Л. Ніколаєвої, І. Черної та вітчизняних науковців Т. Артемової, В.Базилевича, Є. Бакланової, З. Луцишин, С. Мочерного, А. Мартиєнко, М. Павлишенка, Є. Савченка, С. Юрія. Теоретичні основи державної власності, механізми її формування та функціонування вивчали стародавній мислитель Ібн-Халдун, зарубіжні вчені Дж. Стігліц, А. Булатов, С. Кірдіна, сучасні вітчизняні дослідники-економісти Л. Баластрик, С. Бебель, О. Головіна, О. Кириленко, Р. Косодій та О. Фрадинський. Теоретичним підвалинам і прагматиці управління державною власністю присвячені роботи І. Озерова та науковців С. Архієреєва, В. Дементьєва, А. Дорофєєвої, Є. Дудніка, С. Козакової, В. Кузнєцова, О. Процьків, Є. Талапіної, М. Шкільняка, проблемам оренди об'єктів державної власності – дослідження вітчизняних вчених і практиків М. Білик, В. Бандуріна, В.Семенюк, Я. Усенка.

Однак у вітчизняній фінансовій науці не достатньо акцентується увага на дослідженні сутності державної власності як фінансового явища, формуванні фінансової стратегії, політики і тактики управління об'єктами державної власності з використанням фінансових важелів, не відпрацьована методика оцінки ефективності оренди об'єктів державної власності та ефектів, які при цьому виникають у контексті впливу на фінансову безпеку держави.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою частиною науково-дослідних робіт, що виконувалися кафедрою фінансів: «Розробка основних напрямів стратегії і тактики управління фінансами» (державний реєстраційний номер 0104U000404), «Фінансова політика в стратегії соціального-економічного розвитку України» (державний реєстраційний номер 0105U000861), у межах яких автором досліджено концептуалізацію сутності оренди об'єктів державної власності, основні напрями формування фінансової стратегії і політики управління об'єктами державної власності та об'єктами оренди, а також

науково-дослідної роботи кафедри міжнародних фінансів Тернопільського національного економічного університету «Міжнародні фінанси в XXI столітті: глобальна парадигма та доміанти розвитку» (державний реєстраційний номер 0109U000043) зокрема роль автора полягає у здійсненні наукових розробок щодо проблем контролю за ефективним використанням об'єктів оренди при укладенні міжнародних договорів оренди об'єктів державної власності між Україною та країнами-сусідами; особливостей ринку оренди об'єктів державної власності та його взаємодію з іншими ринками, вплив на національну, економічну та фінансову безпеку України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних засад та узагальнення вітчизняної практики оренди об'єктів державної власності з виокремленням фінансових доміант для підвищення її ефективності та активізації як фіскального інструменту наповнення державного бюджету.

Відповідно до мети дослідження визначено такі основні завдання:

- узагальнити теоретичні підходи щодо пізнання сутності власності та здійснити концептуалізацію державної власності для окреслення її сутнісних елементів, значення, складу об'єктів і суб'єктів;

- з'ясувати теоретичні основи оренди об'єктів державної власності з позиції фінансової науки з виокремленням, систематизацією і ретроспективним аналізом її фінансових доміант для узагальнення мотиваційних чинників інтересів держави;

- систематизувати політико-правові підвалини оренди об'єктів державної власності в Україні для узагальнення державної політики оренди та оцінки її стратегічної спрямованості;

- охарактеризувати фінансову політику та реалії вітчизняного ринку оренди об'єктів державної власності для визначення особливостей і стану його складових;

- проаналізувати грошові потоки за складовими ринку оренди державної власності та за учасниками орендних відносин;

- узагальнити фіскальні та інвестиційні реалії оренди об'єктів державної власності для виявлення тенденцій, динаміки та достатності відповідних грошових потоків;

- визначити фінансові та управлінські засади оптимізації грошових потоків оренди об'єктів державної власності з обґрунтуванням її цілей та фінансових пріоритетів;

- окреслити напрями удосконалення ринку оренди об'єктів державної власності для побудови матриці фінансових доміант;

- сформулювати підходи до оцінки ефективності оренди об'єктів державної власності та здійснити розрахунок оптимізаційної задачі вибору орендодавцем ефективного варіанту надання об'єкта державного майна в оренду.

Об'єктом дослідження є оренда об'єктів державної власності як метод управління ними та фіскальний інструмент наповнення державного бюджету.

Предмет дослідження – фінансові доміанти оренди об'єктів державної власності у контексті підвищення її ефективності, оптимізації грошових потоків, забезпечення фінансової безпеки держави.

Методи дослідження. Теоретичною основою дисертаційної роботи є напрацювання та узагальнення світової економічної та філософської науки, досягнення сучасної зарубіжної та вітчизняної фінансової думки, дослідження провідних теоретиків і практиків з питань власності та управління нею, оренди об'єктів державної власності. Методологічну основу складають загальнонаукові та спеціальні прийоми і методи дослідження. Зокрема, діалектичні, формально-логічні та системні методи, історичні підходи, методи абстракції, аналізу і синтезу використано у процесі дослідження концептуалізації державної власності та її сутнісних елементів при здійсненні ретроспективного аналізу фінансових домінант і політико-правових основ оренди об'єктів державної власності (перший розділ); методи статистичних порівнянь, групування, ланцюгових підстановок і графічний метод – для з'ясування фінансових, соціально-економічних результатів оренди об'єктів державної власності; діалектичний метод наукового пізнання – для підтвердження взаємозв'язку розробки та реалізації державної політики оренди об'єктів державної власності із фіскальним пріоритетом держави, що здійснює вплив на мотивацію та поведінку потенційних орендарів об'єктів державної власності (другий розділ); графічний, причинно-наслідковий метод, індукції та дедукції – для формування системи показників ефективності та вдосконалення управління об'єктами державної власності та оренди в Україні (третій розділ).

Інформаційну базу дисертаційного дослідження формують Конституція України, закони та інші нормативно-правові акти України з питань оренди об'єктів державної власності, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, інформаційно-аналітичні дані Міністерства фінансів України, Державного казначейства України та Фонду державного майна України.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційній роботі здійснено комплексне та системне дослідження проблем державної власності та оренди її об'єктів у контексті фінансових домінант. Результатами, що характеризують наукову новизну дослідження, є такі:

вперше:

– окреслено фінансові домінанти оренди об'єктів державної власності як методу управління державною власністю та фіскального інструменту наповнення державного бюджету, запропоновано розглядати фінансові домінанти як визначальні кількісно-вартісні критерії та розподільно-перерозподільні складові оренди об'єктів державної власності, виникнення яких зумовлено інтересами та мотиваційними чинниками учасників орендних відносин, та які впливають на задоволення потреб, економічне зростання, ефективність прийнятих управлінських рішень; фінансові домінанти оренди об'єктів державної власності розглянуто з урахуванням етапів її розвитку; стадій орендного процесу; стосовно учасників орендних відносин; умов ринкового середовища; системи пільг, санкцій та стимулів;

– запропоновано систему показників оцінки фінансової ефективності оренди об'єктів державної власності; побудовано матрицю фінансових домінант оренди та на основі розрахунків обґрунтовано варіанти вибору надання орендодавцем об'єктів державного майна в оренду;

удосконалено:

–підходи до систематизації та аналізу грошових потоків оренди об'єктів державного майна з урахуванням суб'єктів орендних відносин, стадій орендного процесу, впливу чинників ринкового середовища; запропоновано аналізувати результати та ефекти оренди об'єктів державної власності за фіскальною та інвестиційною складовими, враховуючи вплив обмежень;

–організаційно-інституційні засади функціонування ринку оренди об'єктів державної власності; запропоновано (в складі ринку оренди об'єктів державної власності) крім ринку оренди державного майна, виділяти ринок оренди землі (земельних поліпшень), ринок оренди природних ресурсів, ринок оренди пам'яток історії, культури, архітектури та ринок оренди суспільних антиблаг;

набули подальшого розвитку:

–фінансова концептуалізація оренди об'єктів державної власності як складного та багаторівневого суспільно-економічного явища, багатостадійного процесу управління державною власністю, складової ринкового механізму, фінансової послуги; об'єкта та методу державного управління, системи розподільних та перерозподільних відносин, що дало змогу виокремити її основоположні принципи, охарактеризувати мотиваційні чинники інтересів держави в системі орендних відносин;

–обґрунтування необхідності визначення та узгодження стратегічних цілей і завдань фінансової політики оренди об'єктів державної власності в Україні у її взаємозв'язку з фіскальною, інвестиційною, амортизаційною політикою, антикризового фінансового управління, управління витратами, доходами, ризиками, грошовими потоками, з урахуванням загроз і впливу на фінансову безпеку держави.

Практичне значення одержаних результатів. Сформовані у дисертаційній роботі фінансові домінанти оренди об'єктів державної власності, здійснені сегментація та аналіз складових ринку оренди, запропоновані показники оцінки ефективності (в тому числі фінансової) оренди та державного фінансового управління орендою об'єктів державної власності, врахування впливу обмежень на фіскально-інвестиційні грошові потоки, внутрішні та зовнішні негативні та позитивні ефекти створюють підґрунтя для критичного переосмислення усталених понять і реформування діючої практики. Розробка державної фінансової стратегії та політики оренди, реформування управління державною власністю та орендою її об'єктів сприятимуть підвищенню фіскально-інвестиційної складової оренди, позитивно вплинуть на фінансову безпеку держави загалом, галузей, регіонів і суб'єктів господарювання зокрема.

Основні наукові результати дисертаційної роботи спрямовані на виокремлення та сегментацію ринку оренди об'єктів державної власності та забезпечення ефективного управління орендою, зокрема, її фінансового адміністрування взяті до уваги Регіональним відділенням Фонду державного майна України по Тернопільській області (довідка № 16-001-04278 від 14 жовтня 2009 р.). Результати дослідження автора щодо визначення фінансової складової оренди об'єктів державної власності та аналізу грошових потоків оренди, з врахуванням їх спрямованості, залежності від системи обмежень щодо оренди впроваджені в практичну діяльність кредитної спілки «Калина» (довідка № 11-01-10/02 від 11 січня

2010 р.).

Рекомендації щодо вдосконалення організації орендних відносин і визначення ефективності оренди на рівні регіонів взято до уваги головним фінансовим управлінням Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка № 5-01/29-968 від 26 жовтня 2009 р.).

Результати дисертаційної роботи впроваджені у навчальний процес Тернопільського національного економічного університету (довідки № 126-06/2519 та № 126-06/2518 від 16 листопада 2009 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі сформовані у дисертаційній роботі наукові положення та результати, що виносяться на захист, а також висновки, рекомендації та пропозиції розроблені автором самостійно та є його науковим доробком.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження оприлюднені на таких конференціях: II Міжнародній науковій конференції «Соціально-економічні наслідки ринкових перетворень у постсоціалістичних країнах» (28–30 вересня 2005 р., Черкаси); III Всеукраїнській міжвузівській науково-практичній конференції вчених, викладачів та практичних працівників (2006 р., м. Вінниця); Науковій конференції професорсько-викладацького складу «Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період» (18 квітня 2007 р., м. Тернопіль); Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансові ринки та інститути» (7–8 грудня 2007 р., м. Харків); П'ятій ювілейній міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність і тенденції глобалізації» (21–23 лютого 2008 р., м. Тернопіль); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції. «Україна наукова» (20–22 грудня 2007 р., м. Київ (<http://www.intkonf.org>)); Науковій конференції студентів та молодих вчених «Проблеми розвитку фінансової системи України на сучасному етапі» (21 березня 2008 р., м. Тернопіль); Науковій конференції професорсько-викладацького складу «Економічні, правові інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період» (16 квітня 2008 р., м. Тернопіль); II Міжнародній науково-практичній конференції «Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки» (17–18 жовтня 2008 р., м. Тернопіль); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теорія та практика ринкових перетворень: економічний та соціальний контекст» (20–22 березня 2008 р., м. Вінниця); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Фінансова система України: становлення та розвиток» (15–16 травня 2009 р., м. Острог).

Наукові публікації Основні положення дисертаційного дослідження опубліковано у 20 наукових публікаціях, з яких 6 статей у фахових виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 7,61 друк. арк., з них 4,11 друк. арк. у наукових фахових виданнях.

Обсяг і структура роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг дисертаційної роботи становить 232 сторінок комп'ютерного тексту, в тому числі основний текст дослідження становить 201 сторінок, на яких міститься 23 аналітичні таблиці та 40

рисунків. Список використаних джерел охоплює 328 найменувань на 31 сторінці, 37 додатків займають 63 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «**Теоретико-методологічні основи оренди об'єктів державної власності**» комплексно досліджено сутність власності та державної власності. У пізнанні сутності власності виокремлено ортодоксальний та гетеродоксальний (який об'єднує марксистський, інституційний та аксіологічний) науково-методологічні підходи, які в контексті дослідження сутності державної власності доповнено: функціональним, господарсько-управлінським та інституційно-матричним підходами. З'ясовано, що склад державної власності, її місце та частка у структурі власності формуються історично і змінюються з врахуванням ідеологічних, політичних, соціально-економічних, фінансових цілей та пріоритетів (держав, політичних партій, правлячої еліти) та залежить від цивілізаційних, глобалізаційних процесів.

Доведено, що економічну сутність державної власності доцільно досліджувати за складною системою її сутнісних елементів та як складової економічної, фінансової систем, національного багатства, основи державного сектора економіки. Складні форми прояву державної власності, її сутнісних елементів, логічні взаємозв'язки наукового пізнання цього складного суспільного явища, слугують підґрунтям для дослідження сутності оренди об'єктів державної власності та її фінансових домінант.

Вивчення теоретичних основ оренди об'єктів державної власності підтверджує доцільність формування фінансової концепції оренди, складовими якої є основоположні принципи, специфічні ознаки з врахуванням сучасних теоретико-методологічних підходів до пізнання сутності державної власності. Доведено доцільність розгляду оренди об'єктів державної власності як складного суспільно-економічного явища; складової фінансової системи, фінансової політики держави, фінансового важеля та інструмента; джерела фінансового забезпечення суб'єктів господарської діяльності; внутрішнього джерела фінансової санації підприємств.

Аргументовано, що оренда об'єктів державної власності, як фінансове явище, є системою грошових розподільних та перерозподільних відносин між її учасниками (державою, юридичними та фізичними особами, органами державної влади та управління) щодо передачі частини національного багатства у строкове платне користування та щодо створення, вартісного розподілу і перерозподілу ВВП і національного доходу, формування і використання фінансових ресурсів у формі грошових потоків для задоволення суспільних потреб та інтересів. Доведено, що концептуалізація оренди об'єктів державної власності з позиції фінансової науки передбачає поглиблене вивчення її фінансових домінант, що є визначальними при виборі ефективного способу управління цими об'єктами, у розробці та реалізації стратегії, політики, тактики оренди об'єктів державної власності.

Відзначено, що під фінансовими домінантами оренди об'єктів державної власності слід розуміти визначальні кількісно-вартісні критерії, розподільно-перерозподільні складові оренди, виникнення яких зумовлено інтересами та мотиваційними чинниками учасників орендних відносин та які впливають на задоволення потреб, економічне зростання, ефективність прийнятих управлінських

рішень. У роботі обґрунтовано, що фінансові доміанти характеризуються варіативністю, резистентністю дії відносно інших, дієвістю.

Фінансові доміанти оренди об'єктів державної власності, їх основні визначники окреслено та систематизовано з урахуванням таких аспектів: етапів розвитку орендних відносин; стадій орендного процесу; учасників орендних відносин, умов ринкового середовища, системи пільг, санкцій та стимулів. У контексті дослідження фінансові доміанти охарактеризовано для кожного з учасників орендних відносин зважаючи на їхній визначальний вплив на подальші дії учасників, наміри та управлінські рішення (рис. 1).

Рис. 1. Фінансові доміанти за учасниками орендних відносин у державному секторі економіки

До загальними визначників фінансових доміант оренди об'єктів державної власності в Україні віднесено: вартісну оцінку майна, ставки орендної плати, умови страхування орендованого державного майна, амортизаційні відрахування, інвестиційні зобов'язання, фінансові санкції, фінансові ризики, фінансову безпеку, фінансове адміністрування, ефекти, екстерналії, ефективність, ринок оренди, як складову фінансового ринку.

У роботі доведено, що визначення, формування та аналіз фінансових доміант оренди об'єктів державної власності мають бути основоположними в обґрунтуванні фінансової політики держави щодо оренди об'єктів державної власності; оптимізації генерованих нею грошових потоків; трансформації фінансових пріоритетів оренди в

інвестиційні; забезпечення підвищення фінансової безпеки та ефективності оренди об'єктів державної власності.

Детальний аналіз політико-правових основ оренди об'єктів державної власності в Україні за період з 1917 р. до сучасності став основою для формулювання висновку про необхідність розробки загальної економічної та фінансової стратегії оренди об'єктів державної власності в Україні, удосконалення законодавчо-правової та методичної бази, визначення мети, завдань, пріоритетів, у першу чергу фінансових, визначення умов договорів оренди об'єктів державної власності з іншими державами (на міжнародному рівні) та використання оренди як методу фінансової санації підприємств.

У другому розділі **«Фінансова політика та практика оренди об'єктів державної власності»** проаналізовано особливості фінансової політики та тенденції розвитку ринку оренди об'єктів державної власності, запропоновано фінансову політику оренди об'єктів державної власності в Україні розглядати з виокремленням фінансової політики держави, уповноважених органів управління, суб'єктів орендних відносин (державних підприємств, установ та організацій (балансоутримувачів); підприємств та фізичних осіб – потенційних орендарів).

У дослідженні виділено основні характерні ознаки ринку оренди об'єктів державної власності, а саме: на ринку оренди об'єктів державної власності відсутній вільний вибір форм власності, оскільки єдиним продавцем на даному ринку виступає держава; орендні операції стосуються передачі об'єктів державної власності у тимчасове строкове платне користування переважно у приватний сектор; покупці (потенційні орендарі) впливають на формування ціни (оскільки ціна формується не монополюю і зазвичай визначається як ринкова), вартості об'єктів оренди та умов оренди.

Визначено ринок об'єктів оренди як специфічний інститут, у якому виникають та реалізуються відносини з приводу надання, купівлі та продажу права щодо об'єктів оренди; взаємодіють орендодавці та потенційні орендарі; формується попит відповідно до пропозиції, узагальнено сутнісні особливості ринку оренди об'єктів державної власності, на якому пропозиція формує попит за умови визначеної ціни; ціна (сума орендної плати) об'єкту оренди визначається за результатами конкурсу; орендодавцем виступає не власник, а відповідні уповноважені органи, що здійснюють функцію управління об'єктами державної власності; суттєвими є відмінності терміну оренди та відповідальності.

Виявлено, що до моменту підписання договору оренди сторони орендних відносин керуються власними інтересами та потребами, погоджують істотні умови договору, розраховують та узгоджують суму орендної плати. Існуюча асиметрія інтересів і потреб учасників орендних відносин все ж вимагає пошуку компромісних рішень, врахування витрат та вигод, визначення обсягів грошових потоків.

Особливістю грошових потоків орендаря в процесі оренди, є те, що вони є завжди вихідними (від'ємними). Основним грошовим потоком при здійсненні оренди об'єктів державної власності є орендна плата. Орендна плата є джерелом додаткового доходу орендодавця, який не залежить від результатів його господарської діяльності. В орендодавця (балансоутримувача) орендна плата відноситься до інших операційних доходів за звітний період на прямолінійній основі

впродовж строку оренди або з урахуванням способу отримання економічних вигод від використання об'єкта оренди.

Орендна плата є джерелом наповнення Державного бюджету України (Табл. 1). Питома вага плати за оренду цілісних майнових комплексів та іншого державного майна у доходах Державного бюджету України загалом та у неподаткових надходженнях зокрема є незначною: від 0,12% у 2001 р. до 0,5% у 2003 р. та в діапазоні 0,2–0,25% в 2006-2009 рр., а у неподаткових надходженнях становить від 0,33% у 2001 р. до 1,69% у 2003 р. та 1,16% у 2009 р.

Таблиця 1

Обсяги планових надходжень орендної плати та їх питома вага у доходах Державного бюджету України за 2001-2009 рр.

Стаття надходження (планові показники)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Доходи Державного бюджету України, млн. грн.	41961,1	45390,5	53272,6	65215,7	106125	127516,6	152503,3	215359,4	239215,1
Плата за оренду цілісних майнових комплексів та іншого державного майна, млн. грн.	52,0	150,0	265,55	165,0	158,0	280,0	310,0	550,0	555,5
Питома вага плати у доходах Державного бюджету України, %	0,12	0,33	0,5	0,25	0,15	0,22	0,2	0,25	0,23
Неподаткові надходження до Державного бюджету України, млн. грн.	15671,2	11789,5	15667,1	18238,8	28823,6	32148,2	35633,9	43961,3	47813,6
Питома вага плати у неподаткових надходженнях, %	0,33	1,27	1,69	0,9	0,55	0,87	0,87	1,25	1,16

Аналіз практики формування планових та забезпечення фактичних обсягів надходжень орендної плати до Державного бюджету України впродовж 1998–2009 рр. виявив стійку тенденцію виконання запланованого, в основному підвищення результативності оренди. Така ситуація обґрунтувала визначення оренди об'єктів державної власності, на державному рівні, ефективним способом управління нею.

Це зумовлене: 1) незначним щорічним зростанням кількості укладених і дозволених до укладання регіональними відділеннями Фонду державного майна України договорів оренди державного майна; 2) змінами у законодавчо-нормативному та методичному забезпеченні розрахунку орендної плати; 3) поступовим введенням в практику встановлення орендної плати на конкурсній основі, а з 2007 р. обов'язкового проведення конкурсу, скасуванням відсоткового обмеження для річного обсягу орендної плати за використання об'єктів державної власності. Стартовою сумою орендної плати на конкурсі є орендна плата за використання об'єкта оренди згідно із Методикою розрахунку та порядку використання плати за оренду державного майна; 4) здійсненням роботи з виявлення незаконно укладених, з порушеннями чинного законодавства договорів оренди та

контроль за своєчасною сплатою орендної плати до Державного бюджету України та ліквідацією заборгованості.

У дисертаційній роботі аргументовано, що оренду доцільно визначати як пріоритетний напрям використання об'єктів державної власності на довготривалу перспективу, що дає змогу, систематично та в повному обсязі одержувати надходження орендної плати до Державного бюджету України.

У третьому розділі **«Напрями удосконалення фінансових пріоритетів оренди об'єктів державної власності в Україні»** здійснено оцінку ефективності оренди об'єктів державної власності в Україні. На основі проведеного аналізу запропоновано здійснювати розробку фінансової стратегії та політики оренди об'єктів державної власності за допомогою побудови дерева цілей оренди, багаторівневої ієрархічної структури органів управління об'єктами державної власності та оренди, формування методики визначення оцінки ефективності оренди об'єктів державної власності та управління нею, а також розрахунку задачі вибору орендодавцем ефективного варіанту надання об'єкта державного майна в оренду за фінансовими домінантами.

Визначено основні напрями фінансової політики оренди об'єктів державної власності в Україні з виділенням її складових: створення сприятливих умов та політико-правових основ для оренди; сприяння зростанню підприємницької активності; підвищення рівня зайнятості; мобілізація та розподіл фінансових ресурсів держави; раціональне та ефективне використання природних ресурсів; збільшення обсягів інвестицій у державний сектор економіки; формування та регулювання попиту на ринку оренди об'єктів державної власності (державна регуляторна політика).

У дослідженні виділено основні стратегічні завдання фінансової політики держави щодо оренди об'єктів державної власності та до них віднесено: забезпечення раціонального та ефективного управління об'єктами державної власності; формування нових та концентрація існуючих джерел фінансових ресурсів держави, раціональний перерозподіл державних фінансових ресурсів; вдосконалення системи органів управління та забезпечення ефективності управління об'єктами державної власності; вкладання додаткових фінансових та інвестиційних ресурсів в об'єкти державної власності. Доведено необхідність створення системи забезпечення ефективного управління та формування організаційно-функціональної структури.

Аргументовано, що недоліком вітчизняної практики оренди є неврахування в існуючому переліку об'єктів оренди інших суспільних благ, природних монополій, що негативно впливає на обґрунтованість фінансової політики та зумовлює недоліки в адмініструванні. Запропоновано існуючу сегментацію ринку оренди об'єктів державної власності доповнити такими складовими: ринок оренди природних ресурсів, ринок оренди землі (земельних поліпшень), ринок оренди пам'яток історії, культури, архітектури та ринок оренди суспільних антиблаг.

В процесі оренди орендарем здійснюються не лише інвестиції в об'єкт, ефективний фінансовий менеджмент, страхування майна, але і приділяється увага екологічній, економічній та фінансовій безпеці об'єкта оренди, здійснюються заходи

щодо впорядкування документації на орендовані об'єкти державної власності, проводиться інвентаризація земель та паспортизація будівель.

У роботі обґрунтована необхідність виділення додаткової складової економічної безпеки – безпеки власності (майнової безпеки), для забезпечення захисту об'єктів власності, що належать, державі, балансоутримувачу, орендарю (юридичній чи фізичній особі), а також визначення основних загроз та ризиків. Основними чинниками загроз для безпеки (національної, міжнародної, фінансової, екологічної, соціальної) є відсутність сформованої концепції, стратегії та політики управління об'єктами державної власності, що охоплювала б усі її об'єкти, в тому числі, політики управління орендою.

Проведений аналіз вітчизняної практики відповідно до запропонованої сегментації ринку оренди об'єктів державної власності з виокремленням її фінансових домінант, дав змогу визначити найбільший прояв фінансові домінант в оренді об'єктів державного майна (Табл. 2).

Таблиця 2

Матриця фінансові домінанти оренди об'єктів державної власності

Фінансові домінанти	Надходження орендної плати	Податкові та неподаткові надходження	Фінансові санкції, пеня та штрафи	Вартісна оцінка об'єкта оренди	Орендні ставки	Інвестиції в об'єкт оренди (амортизаційні відрахування орендаря)	Трансакційні витрати	Зменшення агентських витрат (витрат на охорону, утримання, комунальні платежі)	Ризиків
Об'єкти державного власності									Страхові платежі, страхування майнових
Об'єкти державного майна									
Цілісні майнові комплекси	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Будівлі, споруди, нежитлові приміщення	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Інше окремо індивідуально визначене майно	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Майно, що знаходиться на балансах господарських товариств	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Військове майно	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Природні та земельні ресурси, радіочастотний та повітряний простір									
Земля	+	+	+/-	+	-	-	+	-	+
Лісові ресурси	+*	+	-	-	-	-	+	-	-
Водні ресурси	+*	+	-	-	-	-	+	+	-
Радіочастотний та повітряний простір	+*	+	-	-	-	-	+	+	-

Об'єкти історично-культурної спадщини									
Об'єкти культурної спадщини, пам'ятки (крім пам'яток архітектури)	+	+	-	+	-	+	+	+	+
Суспільні антиблага									
Сміттєзвалища	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Місця зберігання, утилізації відходів	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Використані чи закриті шахти, терикони	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*у вітчизняній практиці оренди об'єктів природних ресурсів вживається термін «користування»

Особливої значимості в оренді об'єктів державної власності має оцінка ефектів та ефективності оренди, що визначає доцільність формування системи показників ефективності оренди, ефективності управління орендою, в тому числі фінансового.

Доведено хибність твердження, що для визначення ефективності оренди достатніми є показники кількості договорів та обсягів надходження орендної плати до Державного бюджету України.

Для оцінки ефективності оренди в державному секторі економіки запропонована система показників: для держави (як власника), органів управління орендою, об'єктів оренди, балансоутримувачів та орендарів. До системи показників оцінки ефективності оренди об'єктів державної власності для держави віднесено зміну вартості основних засобів, віддачу оренди, рентабельність по відношенню до основних засобів, показники фінансового ефекту оренди і динаміку зростання надходжень орендної плати та податку на додану вартість до Державного бюджету України.

Запропоновано ефективність оренди об'єктів державної власності визначати на рівнях: макро-, мезо-, мікро-, галузевому, відомчому і територіальному. Зокрема, для адміністративно-територіальних формувань запропоновано оцінку ефективності оренди об'єктів державної власності визначати за показниками середньоспискової чисельності штатних працівників, середньої заробітної плати та фіскальної ефективності (табл. 3).

Таблиця 3

Показники оцінки ефективності оренди об'єктів державної власності для держави

Показники	Формула розрахунку	Нормативне значення
Вартість основних засобів	До початку договору оренди Після завершення договору оренди	Тенденція до збільшення, сталість
Ефективність управління, %	Ефект (результат) управління / Витрати на управління (Обсяги надходжень орендної плати / видатки загального фонду бюджету на оренду (управління, утримання))	Тенденція до збільшення
Ефективність оренди як складової реструктуризації активів державних підприємств	(Орендна плата + зменшення агентських витрат + амортизаційні відрахування) / вартість орендованих об'єктів	Тенденція до зростання
Фінансовий ефект оренди об'єктів державної власності	(Орендна плата + ПДВ + Δ вартості об'єкта оренди) / витрати на управління орендним процесом	Тенденція до збільшення
Віддача оренди	Обсяг продажів продукції (виконання робіт, надання послуг) / вартість об'єкта оренди	Тенденція до зростання

Динаміка зростання надходження орендної плати та ПДВ до Державного бюджету України	Загальна сума надходжень орендної плати та ПДВ за областями	Тенденція до збільшення
Додаткова вартість, створена в результаті оренди об'єктів державної власності	$DBo = BOdv_2 - BOdv_1 *$	Тенденція до зростання, сталість

*Примітка: $BOdv_1$ та $BOdv_2$ – вартість об'єкта державної власності відповідно до та після оренди.

Формування системи показників ефективності оренди та методики їх визначення відповідно до суб'єктів орендних відносин дадуть змогу вчасно реагувати на зміну інтересів, потреб та фінансових домінант в орендному процесі, підвищити ефективність оренди, як ефективного методу управління об'єктами державної власності, що створить сприятливе економічне та фінансове середовище для розвитку підприємництва, вирішення проблеми зайнятості.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено комплексне дослідження оренди об'єктів державної власності за її фінансовими домінантами. Отримані результати дослідження, відповідно до визначеної мети та завдань, дають змогу зробити такі висновки.

1. Державна власність є складним суспільним явищем, її місце та значення, склад об'єктів, частка у структурі власності та національного багатства формуються історично та змінюються під впливом ідеологічних, політичних, економічних, фінансових цілей і пріоритетів та цивілізаційних, інтеграційних, глобалізаційних процесів. Науково-методологічними підходами до пізнання сутності власності визначені ортодоксальний (класичний) і гетеродоксальний (марксистський, інституційний, аксіологічний) які доповнені трьома підходами до пізнання сутності державної власності: функціональним, господарсько-управлінським та інституційно-матричним.

Державну власність запропоновано досліджувати за складною системою її сутнісних елементів. Зокрема, державна власність є системою суб'єктно-об'єктних відносин з визначення та передачі правочинностей щодо формування і використання частини національного багатства, суспільних благ та суспільних антиблаг для надання суспільних послуг; є специфічною за складом об'єктів державної власності та охоплює природні ресурси, матеріальні (в тому числі грошові, фінансові ресурси), нематеріальні цінності, історичну та культурну спадщину, радіочастотний, повітряний і водний простір, що закріплюється нормами різних галузей права. Суб'єктами державної власності є власник (принципал), агент (користувач, утримувач) та суб'єкт управління державною власністю (уповноважений орган управління).

2. З позиції фінансової науки оренду об'єктів державної власності запропоновано розглядати як явище, процес, фінансову послугу, складову фінансового ринку, об'єкт та метод державного управління, фінансового менеджменту та фінансового адміністрування. Оренда об'єктів державної власності як фінансове явище є системою розподільних і перерозподільних відносин між її учасниками (державою, юридичними та фізичними особами, органами державної влади й управління) щодо передачі частини національного багатства у договірне

строкове платне користування та щодо створення, вартісного розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту і національного доходу, формування та використання фінансових ресурсів у формі грошових потоків для задоволення суспільних інтересів і потреб.

Фінансові домінанти оренди об'єктів державної власності – це визначальні кількісно-вартісні критерії та розподільно-перерозподільні складові оренди об'єктів державної власності, виникнення яких зумовлено інтересами та мотиваційними чинниками учасників орендних відносин, та які впливають на задоволення потреб, економічне зростання, ефективність прийнятих управлінських рішень, а також залежать від зовнішнього середовища та характеризуються варіативністю, резистентністю дії відносно інших, дієвістю впливу на задоволення потреб, економічне зростання, ефективність прийнятих управлінських рішень.

3. В дослідженні політичних основ оренди об'єктів державної власності, виокремлено економічну, правову, соціальну, фінансову, науково-технічну та культурну її складові. Політика оренди об'єктів державної власності з початку ХХ ст. на території сучасної України характеризується складними революційними змінами та нововведеннями та проаналізовано у двох часових інтервалах: 1917–1991 рр. та з 1991 р. до наших днів. В еволюції оренди об'єктів державної власності за період незалежності України з урахуванням її фінансової складової виділено три етапи: I етап – 1992–1994 рр. – пришвидшене реформування відносин власності, оренда як основа приватизації; II етап: 1995–1998 рр. – оренда як інструмент фіскального наповнення Державного бюджету України; III етап: з 1999 р. до сьогодні – оренда як метод ефективного управління об'єктами державної власності та як фіскальний інструмент. Основною метою сучасного етапу розвитку орендних відносин в Україні є формування бюджетних ресурсів і максимізація грошових потоків фіскального спрямування.

4. Ринок оренди об'єктів державної власності є специфічним інститутом, у системі якого взаємодіють орендодавці та потенційні орендарі, формується попит, пропозиція, ціна на об'єкти оренди, де єдиним власником об'єктів є держава, а від імені держави – уповноважені органи управління об'єктами державної власності. Нагальною є розробка ефективної та цілісної фінансової політики оренди об'єктів державної власності як складової фінансової політики України, а не лише визначення її окремих аспектів в складі бюджетної, амортизаційної та інвестиційної.

5. Оренда об'єктів державної власності генерує грошові потоки учасників орендних відносин, характеристикою яких є їхні загальні обсяги та обсяги за об'єктами оренди, чисті грошові потоки суб'єктів, грошові потоки за їхнім спрямуванням та за часовими інтервалами, показники ефективності грошових потоків. Основним грошовим потоком оренди об'єктів державної власності є орендна плата, яка для різних суб'єктів орендних відносин може бути вхідним (додатним) або вихідним (від'ємним) потоком. Грошові потоки учасників орендних відносин згруповано у дві групи: первинні (передбачені в договорі оренди) та похідні (формується на основі підприємницької та господарської діяльності орендаря, незалежного оцінювача, страхової компанії, комунальних підприємств). Динаміка, спрямованість, наповненість, збалансованість і синхронізація грошових

потоків у процесах оренди впливають на безпеку, зокрема, фінансову безпеку держави, орендаря та інших учасників орендного процесу, однак вітчизняна практика оренди об'єктів державної власності не передбачає оцінки такого впливу.

6. Практика надання об'єктів державної власності в договірне строкове платне користування на умовах оренди (з 1999 р.) характеризується пріоритетністю її фіскальних домінант, важливою складовою яких є орендна плата як джерело неподаткових надходжень до доходів Державного бюджету України і доходів місцевих бюджетів. Надходження орендної плати до Державного бюджету України, виконання планових завдань в абсолютних розмірах упродовж 1998–2008 рр. зростає, однак частка в структурі доходів і неподаткових надходжень Державного бюджету України є незначною. Запровадження конкурсного відбору потенційних орендарів об'єктів державного майна було покликане забезпечити збільшення надходжень орендної плати до Державного бюджету України, фінансування простого відтворення та утримання об'єктів оренди.

7. Сучасна система організаційного забезпечення управління об'єктами державної власності в Україні є складною і розгалуженою, характеризується розпорошенням функцій та обов'язків управління між різними гілками державної виконавчої влади, що спричинює ускладнення процесу управління, потребує значних обсягів державних видатків, створює сприятливе середовище для зловживань, незаконних та неефективних управлінських рішень і дій. Для побудови багаторівневої ієрархічної системи органів управління об'єктами державної власності необхідним є створення органів контролю, публічного нагляду та моніторингу за об'єктами державної власності загалом й оренди зокрема, формування ефективної системи органів відповідно до рівнів впливу на прийняття управлінських рішень та дій, наявності управлінської відповідальності за наслідки. Для забезпечення ефективного управління орендою та управління об'єктами державної власності необхідним є реформування Фонду державного майна України у Фонд державної власності України з наданням йому повноважень управління орендою об'єктів державної власності. Необхідною умовою ефективного використання та надання об'єктів державної власності в строкове платне користування є розробка фінансової стратегії та політики оренди об'єктів державної власності, ефективного їхнього використання та відтворення на основі визначеного дерева цілей.

8. З урахуванням вітчизняної практики сегментацію ринку оренди об'єктів державної власності доцільно доповнити такими складовими: ринок оренди природних ресурсів, ринок оренди землі (земельних поліпшень), ринок оренди пам'яток історії, культури, архітектури та ринок оренди суспільних антиблаг.

До основних показників безпеки власності (майнової безпеки) віднесено ступінь зносу основних засобів у державному секторі економіки, обсяг видатків Державного бюджету України на управління об'єктами державної власності, сукупний обсяг податкових і неподаткових надходжень коштів за використання об'єктів державної власності, в тому числі у результаті оренди. Надання в договірне строкове платне користування об'єктів державної власності характеризується значним впливом на прийняття управлінських рішень формальних і неформальних обмежень, систематизація та врахування їх впливу є важливою складовою

теоретичної парадигми оренди об'єктів державної власності та мають бути враховані при визначенні головної цілі й завдань управління об'єктами оренди.

9. Недосконалою є вітчизняна практика оцінки ефективності оренди об'єктів державної власності, оскільки, по-перше, не охоплює всіх її об'єктів, по-друге, оперує кількісними показниками договорів оренди (укладених та достроково розірваних), по-третє, обмежується в оцінці грошових потоків обсягами орендної плати та амортизаційних відрахувань. Оскільки в Україні не здійснюється оцінка фінансової ефективності оренди та фінансового адміністрування, в тому числі фіскального адміністрування оренди об'єктів державної власності, ефективність оренди цих об'єктів запропоновано розглядати як складову ефективності управління об'єктами державної власності загалом, та оцінювати за основними показниками: економічного, соціально-економічного, соціального та сукупного ефектів.

На основі сформованих показників ефективності та визначених фінансових домінант оренди об'єктів державної власності здійснено розрахунок даних для пошуку ефективного варіанта надання об'єкта державного майна в оренду для підприємства - орендодавця та запропонована матриця фінансових домінант за об'єктами оренди.

Сформовані вище результати дисертаційного дослідження дадуть змогу поглибити теоретичні та практичні основи оренди об'єктів державної власності, а запропоновані підходи до оцінки ефективності та напрями удосконалення оренди створять сприятливі умови для ефективного управління об'єктами державної власності загалом та в процесі оренди зокрема, стануть підґрунтям для формування фінансової стратегії та політики оренди об'єктів державної власності в Україні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ПО ТЕМІ ДИСЕРТАЦІЇ

У фахових виданнях

1. Безгубенко В. Ю. Теоретична концептуалізація власності: еkleктика та діалектика пізнання / В. Ю. Безгубенко // Світ фінансів.– 2008.– ТНЕУ.– Вип.– № 1 (14).– С. 100–109 (0,83 д.а.)

2. Безгубенко В. Ю. Напрями забезпечення ефективного управління орендою об'єктів державної власності в Україні / В. Ю. Безгубенко // Фінансова система України.– Острог : Вид. Національного Університету «Острозька академія».– 2009.– Вип. 11.– С. 4–11.– (Серія «Економіка») (0,31 д.а.)

3. Безгубенко В. Ю. Система обмежень в процесі оренди об'єктів державної власності в Україні / В. Ю. Безгубенко // Економіка: проблеми теорії та практики.– 2009.– Вип. № 253, Т. IV.– Дніпропетровськ.– С.1092-1099 (0,36 д.а.)

4. Безгубенко В. Ю. Фінансова політика оренди об'єктів державної власності та алгоритм прийняття управлінських рішень / В. Ю. Безгубенко // Інвестиції: практика та досвід.– К. : Вид. ТОВ «ДКС центр», 2009.– № 24.– С. 49–51. (0,4 д.а.)

5. Безгубенко В. Ю. Ефективність державного управління об'єктами державної власності в процесі оренди [Електронний ресурс] / В. Ю. Безгубенко // Ефективна економіка. – 2009.– № 3.– Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua> (0,33 д.а.)

6. Безгубенко В. Ю. Теоретичні засади фінансових домінант оренди об'єктів державної власності / В. Ю. Безгубенко // Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету «Наука й економіка». – 2009. – Вип. 1 (17). – С. 10–16. (0,64)

В інших виданнях

1. Безгубенко В. Ю. Управління дивідендною політикою акціонерного товариства в контексті формування відносин власності в Україні / В. Ю. Безгубенко // Соціально-економічні наслідки ринкових перетворень у постсоціалістичних країнах. збірник матеріалів II Міжнар. наук. конференції. 28–30 вересня 2005 р. – Черкаси : Вид. від ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2005. – С. 282–284. (0,2 д.а.)

2. Безгубенко В. Ю. Оренда об'єктів державного майна : фінансові та управлінські аспекти / В. Ю. Безгубенко // збірник тез VII Студ. наук-практ. конференції «Актуальні проблеми економіки та управління на макро- і мікрорівнях». Ч. I. / Міністерство освіти і науки України. – Чернівці : Західно-український економіко-правничий університет, –2005. – С. 4–5. (0,12 д.а.)

3. Безгубенко В. Актуальні проблеми функціонування ринку нерухомості в Україні / В.Ю.Безгубенко Л.М.Безгубенко // збірник матеріалів III Всеукр. міжвузівської наук.-практ. конференції вчених, викладачів та практичних працівників, –Т. 1.– Вінниця : Книга - Вега, 2006.– С. 37–39. (0,12 д.а.)

4. Безгубенко В. Безгубенко В. Ю. Організаційно-фінансові аспекти оренди державного майна в Україні / В. Ю. Безгубенко // Збірник матеріалів III Всеукр. міжвузівської наук.-практ. конф. вчених, виклад. та практ. праців. – Т. 1. / Міністерство освіти і науки України – Вінниця : Книга – Вега, 2006.– С. 104–108. (0,4 д.а.)

5. Безгубенко В. Ю. Оренда в системі управління державною власністю // В. Ю. Безгубенко // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в постстабілізаційний період : матеріали Наук. конф. проф.–виклад. складу [«Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період»], (Тернопіль, 18 квітня 2007 р.). / Міністерство освіти і науки України. – Тернопіль : ТНЕУ, 2007. – С. 17–20. (0,2 д.а.)

6. Безгубенко В. Ю. Економіко-фінансові аспекти оренди об'єктів державної власності в Україні / В. Ю. Безгубенко // Фінансові ринки та інститути : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., 7–8 грудня 2007 р. : 2-х т. Т. 1. / Міністерство освіти і науки України. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2007.– С. 22–25. (0,13 д.а.)

7. Безгубенко В. Ю. Актуальні проблеми управління об'єктами державної власності в Україні / В. Ю. Безгубенко// Україна наукова. : матеріали Третьої всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (Київ, 20–22 груд. 2007 р.). Ч. 1 / Міністерство освіти і науки України. – К., 2007. – С. 6–8 – Режим доступу: <http://www.intkonf.org> (0,2 д.а.)

8. Безгубенко В. Ю. Фінансова стратегія та політика оренди об'єктів державної власності в Україні / В. Ю. Безгубенко // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті : національна ідентичність і тенденції глобалізації : збірник тез доп. П'ятої ювілейної міжнар. наук.-практ. конференції молодих вчених, (21–23 лютого 2008 р.). Ч.

2. / Міністерство освіти і науки України. – Тернопіль : Вид. «Економічна думка» ТНЕУ, 2008. – С. 34–36. (0,13 д.а.)

9. Безгубенко В. Ю. Реалії та проблеми орендної плати за використання об'єктів державної власності в Україні / В. Ю. Безгубенко // збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції : «Теорія та практика ринкових перетворень: економічний та соціальний контекст». Т. III. / Міністерство освіти і науки України. – Вінниця : Вінниц. інститут економіки. – ТНЕУ, 2008. – С. 188–193. (0,5 д.а.)

10. Безгубенко В. Ю. Оцінка об'єктів оренди державної власності як засіб захисту майнових інтересів держави / В. Ю. Безгубенко // Проблеми розвитку фінансової системи України на сучасному етапі : матеріали Наук. конф. студентів та молодих вчених, (Тернопіль, 21 березня 2008 р.) / Міністерство освіти і науки України. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – С. 3–5. (0,2 д.а.)

11. Безгубенко В. Ю. Ефекти та проблеми ефективності оренди об'єктів державної власності в Україні / В. Ю. Безгубенко // Економічні, правові інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період : матеріали Наук. конф. проф.-виклад. Складу, (Тернопіль, 16 квітня 2008 р.). / Міністерство освіти і науки України – Тернопіль : ТНЕУ, 2008 – С.10–12. (0,15 д.а.)

12. Безгубенко В. Ю. Фінансові домінанти оренди об'єктів державної власності в Україні / В. Ю. Безгубенко // Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки, (16–17 жовтня 2008 р.) : тези доп. / відп. ред. С. І. Юрій. – Тернопіль, 2008. – С. 116–118. (0,12 д.а.)

13. Безгубенко В. Ю. Проблеми оцінки ефективності оренди об'єктів державної власності в Україні / В. Ю. Безгубенко // Матеріали Наук.-практ. конференції. «Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки», (28–29 травня 2009 р.) / відп. ред. С. І. Юрій. – Тернопіль : ТНЕУ, 2009. – С. 21–23. (0,15 д.а.)

14. Безгубенко В. Ю. Оренда об'єктів державної власності в контексті національної та міжнародної безпеки / В. Ю. Безгубенко // Матеріали Загально-університетської наукової конференції, (14–15 квітня 2009 р.) : тези доп. / відп. ред. С. І. Юрій. – Тернопіль : ТНЕУ, 2009. – С. 65–69. (0,27 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Безгубенко В. Ю. Фінансові домінанти оренди об'єктів державної власності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2011.

У дисертації здійснена концептуалізація державної власності та комплексне дослідження теорії та практики оренди її об'єктів. Розкрито економічну сутність оренди об'єктів державної власності, визначено її основоположні принципи, об'єкти і суб'єкти, систематизовано її фінансові домінанти. Виокремлено етапи розвитку оренди об'єктів державної власності в Україні в контексті її фінансових домінант.

Охарактеризовано вітчизняний ринок оренди об'єктів державної власності та здійснено аналіз грошових потоків, фіскальних та інвестиційних складових оренди. Визначено основні напрями удосконалення оренди об'єктів державної власності.

Запропоновано управлінські й фінансові засади оптимізації грошових потоків оренди об'єктів державної власності та обґрунтовано підходи до оцінки її ефективності. Сформовано матрицю фінансових домінант оренди та здійснено розрахунок оптимізаційної задачі вибору орендодавцем ефективного варіанта надання об'єкта державного майна в оренду.

Ключові слова: власність, державна власність, оренда державного майна, оренда об'єктів державної власності, фінансові домінанти оренди об'єктів державної власності, обмеження, орендна плата, фінансова стратегія та політика оренди.

АННОТАЦИЯ

Безгубенко В. Ю. Финансовые доминанты аренды объектов государственной собственности. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08. – деньги, финансы и кредит. – Тернопольской национальной экономической университет, Тернополь, 2011.

В диссертации осуществлена концептуализация государственной собственности и комплексное исследование теории и практики аренды ее объектов в контексте финансовых доминант.

Доказано, что экономическую сущность государственной собственности целесообразно исследовать с учетом сложной системы ее сущностных элементов, как составляющую экономической, финансовой систем, национального богатства, основы государственного сектора экономики. Раскрыта экономическая сущность аренды объектов государственной собственности, выделены ее основополагающие принципы, объекты и субъекты, систематизированы финансовые доминанты.

Предложено аренду объектов государственной собственности рассматривать как явление, процесс, финансовую услугу, составляющую финансового рынка, объект и метод государственного управления, финансового менеджмента и финансового администрирования. Аргументировано, что аренду целесообразно определять как приоритетное направление использования объектов государственной собственности на долговременный период времени, которое дает возможность, систематически и в полном объеме получать поступление арендной платы в Государственный бюджет Украины.

В работе доказано, что определение, формирование и анализ финансовых доминант аренды объектов государственной собственности должны быть основополагающими в обосновании финансовой политики государства относительно аренды объектов государственной собственности; оптимизации генерирующих ею денежных потоков; трансформации финансовых приоритетов аренды в инвестиционные; обеспечение повышения финансовой безопасности и эффективности аренды объектов государственной собственности. Определены основные направления совершенствования аренды государственной собственности.

Охарактеризирован отечественный рынок аренды объектов государственной собственности, осуществлен анализ денежных потоков, фискальных и инвестиционных составляющих аренды. Предложено (в составе рынка аренды объектов государственной собственности) кроме рынка аренды государственного имущества, выделять рынок аренды земли (земельных улучшений), рынок аренды природных ресурсов, рынок аренды достопримечательностей истории, культуры, архитектуры и рынок аренды общественных антиблаг.

Для оценки эффективности аренды в государственном секторе экономики предложена система показателей: для государства (как владельца), органов управления арендой, объектов аренды, балансодержатели и арендатора. В систему показателей оценки эффективности аренды объектов государственной собственности для государства отнесено изменение стоимости основных средств, отдачу аренды, рентабельность по отношению к основным средствам, показатели финансового эффекта аренды и динамика роста поступлений арендной платы и налога на добавленную стоимость в Государственный бюджет Украины.

Предложена эффективность аренды объектов государственной собственности определять на уровнях: макро-, мезо-, микро-, отраслевом, ведомственном и территориальном.

Сформулированы управленческие и финансовые принципы оптимизации денежных потоков аренды объектов государственной собственности и обоснованы подходы к оценке ее эффективности. Сформирована матрица финансовых доминант аренды и осуществлен расчет оптимизационной задачи выбора арендодателем эффективного варианта предоставления объекта государственного имущества в аренду.

Ключевые слова: собственность, государственная собственность, аренда государственного имущества, аренда объектов государственной собственности, финансовые доминанты аренды объектов государственной собственности, ограничения, арендная плата, финансовая стратегия и политика аренды.

ANNOTATION

Bezgubenko V. Financial dominants of lease of public domain objects. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Economic sciences on speciality 08.00.08 - money, finances and credit. - Ternopil national economic university, Ternopil, 2011.

In dissertations realizable conceptualization of public domain and complex research of theory and practices of lease of her objects. Economic essence of lease of public domain's objects is exposed, certainly her fundamental principles, objects and subjects, she is systematized financial dominants. The stages of development of lease of public domain's objects are distinguished in Ukraine in the context of her financial dominants.

Description of home market of lease of objects of public domain is considered and the analysis of money streams and fiscal and investment constituents of lease is carried out. Basic directions of improvement of leasing process and lease of public domain's objects are certain in particular.

Administrative and financial principles of optimization of money streams of lease of objects of public domain and going are offered near the estimation of her efficiency. The matrix of financial dominants of lease is formed and the calculation of optimization task of choice is carried out by the lessor of effective variant of grant of state property's object in a lease.

Keywords: property, public domain, lease of state property, lease of public domain's objects, financial dominants of lease of public domain's objects, limitation, rent, financial policy and tactic and practice of lease.